

Barn och jämställdhetsperspektiv

Dpl Gnesta 16:8 m.fl., Gnesta Kommun

Intro

Gnesta tätort har en folkmängd på cirka 5200 personer och ligger alldeles vid länsgränsen till Stockholms län. Gnesta präglas av sin historia som handelsplats och stationssamhälle och stationshuset från 1907 tillsammans med det vackra Stora torget utgör centrum i samhället.

Gnesta är en tillväxtort goda kommunikationer med Stockholm och övriga mälardalsregionen. Man satsar på kontinuerlig befolkningstillväxt. Större delen av tätorten är idag belägen söder om spåren, som både trafikeras med pendeltåg och regionaltåg. Tätorten utvecklas i dagsläget både norr och söder om spåret

Gnesta har satt upp mål att kommunen ska arbeta aktivt och medvetet med jämställdhet, delaktighet och tillgänglighet. Målet är att Gnesta kommun ska vara en attraktiv kommun där kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder, sexuell läggning eller ålder inte påverkar individens möjlighet till utbildning, yrkeskarriär, service och inflytande med mera.

Vidare tar kommunen hänsyn till barnkonventionen varvid följande artiklar är särskilt relevanta för detta projekt:

Artikel 3 - Barnets bästa ska komma i främsta rummet vid alla beslut som rör barn.

Artikel 31 – varje barn har rätt till lek, vila och fritid.

Medborgardialog - Gnesta centrumutveckling

Under 2013 gjordes en medborgardialog i samband med planeringen för Gnesta centrumutveckling. Där framkom det bland annat att det upplevdes särskilt viktigt med ett levande centrum med hög täthet och utan långa avstånd mellan olika knutpunkter. Rent och snyggt med goda mötesplatser.

Säker trafik och god tillgänglighet för alla, många uppfattar att dagens trafiksituation i många avseenden är ohållbar och otrygg där bilisterna kör för fort. Detta uppges skapa en barriäreffekt i Gnesta centrum. Exempel på gator i Gnesta som bör förbättras är exempelvis Västra Storgatan.

Vidare efterfrågades fler mötesplatser och sittplatser som bjuder in till uppehållande vistelse. Vikten av god belysning och grönska för att skapa en trevligare och säkrare miljö. Även spontana lekplatser för barn vore bra. Generellt uppges Gnesta centrum ha en stor potential att bli "fint och mysigt" men det finns en hel del förbättringsområden i dagsläget.

Nuläge

Planområdet ligger längs med Västra Storgatan, parallellt och i anslutning till spårområdet. I öster gränsar planområdet mot en större byggnad som innehåller ett ICA och Systembolag. Denna byggnad omgärdas av en större markparkering samt lastintag och ger ett solitärt intryck i gatubilden.

I väster gränsar planområdet mot ett flerbostadshus samt en villaträdgård och mitt över Västra Storgatan ligger mestadels småhus men även Gnesta kommunhus samt, inskjutet bakom en parkering, en trädgårdshandel.

Om man färdas från centrum och västerut på Västra Storgatan så förändras stadsbilden från att ha karaktären av ett tydligt klassiskt gaturum med lokaler mot gatan till att vid ICA's parkering bli mer diffust och öppet och mer anta karaktären av industriområde blandat med småhusområde. Väster om planområdet övergår stadsbilden till ett småhusområde.

Planområdet har en tydlig industrikaraktär med både moderna och äldre inslag (från tiden som stationssamhälle). Gnesta 16:8 domineras av en nedbrunnen före detta verksamhet och platsen står i dag öde. Stora asfaltsytor som delvis fungerar som uppställningsplatser gränsar mot spårområdet. Vissa delar av planområdet är inhägnat andra öppna.

Verksamhet bedrivs i den gamla Mejeribyggnaden och bredvid denna ligger en fristående pizzeria med uteservering. I planområdets allra västligaste del har Grangården en butik inom Gnesta 16:7.

Generellt sett förhåller sig de flesta befintliga byggnader och verksamheter på ett svagt och otydligt sätt till Västra Storgatans gaturum – ibland har fasaderna karaktären av baksida. Vegetation växer både vid Mejeritomten som vid den nedbrunna Powerboxtomten. Längs med Västra Storgatan framför Powerboxtomten växer ett antal stora träd.

I Gnesta finns två kommunala skolor — Frejaskolan, F-9 med plats för 730 barn och Dansutskolan, F-6 med nästan 200 elever. Gnesta Waldorfskola F-9 finns också som ett fristående alternativ. För de mindre barnen finns många förskolor och pedagogisk omsorg att välja bland. Planområdet ligger inte i närheten av dessa.

Planförslaget - Gatan och Gården

En mindre detaljplan, såsom den aktuella, medför begränsningar då det är svårt att ta ett helhetsgrepp för stadsutveckling men den kan fortfarande bidra till att nå de långsiktiga mål som Gnesta satt upp för tätorten. Förutom att tillföra generella kvaliteter som en tätare och mer levande stad för med sig så läggs extra fokus på att uppnå en miljö som stödjer barns utveckling och rörelsefrihet samt ett jämställt samhälle. Utifrån dessa mål har vi valt att arbeta med gatan och bostadsgårdens utformning som svar på områdets utmaningar.

Gatan

Kopplingar inom en stad pekas ofta ut som särskilt viktiga då dess utformningar både kan leda till ökad trygghet samt bättre fysisk integration.

Genom att tydligt förhålla den planerade bebyggelsen till gatan med ett genomarbetat gränssnitt mellan privathet och offentlighet ökas den upplevda tryggheten i gaturummet. Känslan av impediment elimineras genom att förgårdsmark mellan gata och hus minimeras samt att dess gränser mot det offentliga förtydligas.

Detta skapar ett väldefinierat gaturum som ersätter det tidigare ödsliga planområdet och kopplar an mot den vitala och tydliga början av Västra Storgatan. På så sätt förstärks och förlängs den stadsmässiga delen av gata och kopplingen mellan mejeriområdet och stationsområdet/centrum förbättras. Med ny bebyggelse omvandlas det i sammanhanget perifera läget till en mer central och levande målpunkt uppbackat av det kulthistoriska riksintresset.

Husens lägenhetsfönster ger ögon på gatan och planerade lokaler och verksamheter skapar flöden och aktiverar gatan därigenom. Till tryggheten bidrar även de mot gatan vända bostadsentréerna och uppglasade cykelrum i strategiska lägen längs Västra Storgatan. Husen är känsligt anpassade till topografi och befintlig kulturmiljö vilket eliminerar gömda utrymmen som kan upplevas otrygga. Den föreslagna gestaltningen och planeringen av planområdet bidrar som helhet till att ett tryggt och levande gaturum skapas.

Mejerigatan har pekats ut som otrygg trafikmässigt. En lugnande effekt bedöms uppnås genom att nyskapad bebyggelse förhåller sig till gaturummet på nära och tydligt sätt.

Människors användning av stadsrum ser olika ut beroende på deras upplevda trygghet. Tryggare gaturum är därför en förutsättning för fungerande kopplingar och en ökad fysisk integration. Många kvinnor och tjejer uppger att de väljer att stanna hemma framför att behöva röra sig genom gator kvällstid pga. oro för att utsättas för brott. På platsen för projektet kan man tydligt föreställa sig hur det i nuläget är att vandra kvällstid. På den södra sidan om Västra Storgatan ligger mestadels villor med distans från gatan. Längs en längre passage gör både en höjdskillnad samt vegetation att den visuella kontakten till gatan klipps. Blomstergårdens verksamhet, som är stängd kvällstid, ligger på avstånd med en större parkeringsplats mellan sig och gatan.

På den norra sidan om gatan domineras landskapet av en mer öppen och ödlig industrikaraktär med inslag av vegetation och större asfaltsytor som sträcker sig mot spårområdet.

Planerade insatser blir tillsammans ett viktigt led för att förbättra kopplingar inom tätorten, kopplingar där man ska kunna känna sig trygg med att röra sig både före och efter mörkrets inbrott oavsett kön eller ålder. En större närvaro och social kontroll kommer ha en positiv inverkan på utmaningar som grövre brott mot personer, klotter och skadegörelse.

Genom att hålla nere p-tal kan stora parkeringslösningar undvikas som riskerar att bli monokulturella och upplevas som otrygga. Mark kan istället användas för spontanlek, grönska eller vila. Att samtidigt satsa på mobilitetslösningar gynnar både kvinnor och unga som i lägre utsträckningar har eller använder sig av privata bilar. Mindre parkering leder i närområdet till mindre trafik vilket leder till både ökad upplevd och faktisk säkerhet för framförallt mindre barn. Det finns en koppling mellan föräldrars upplevda oro över trafik och rörelsefriheten hos deras barn. Rörelsefrihet hos unga är grundläggande för deras psykiska och fysiska utveckling som följer med dem upp i vuxen ålder.

Sammanfattningsvis kan man konstatera att det blir särskilt viktigt att stärka Västra Storgatan som ett tryggt och tydligt stråk när man beaktar att Västra storgatan i sin ände kopplar till målpunkter av stor vikt för unga.

Genom föreslagna åtgärder anses tryggheten markant förbättras på berörd sträcka. Genom att ta hänsyn till barns och ungas utvecklingsbehov kopplat till miljö kan stora vinster uppnås för både individer och samhälle.

Gården

Bostadsgården fyller en viktig funktion i ett hållbart samhälle. Det är här som grupper som annars har svårt att ta sig ut, av olika anledningar, har möjlighet till möten, rekreation och lek. Det kan tex handla om äldre som har svårt att röra sig men även nyinflyttade utan kontaktnät. Att då ha en fungerande bostadsgård där folk dröjer sig kvar kring aktiviteter som t.ex. odling skapar förutsättningar och förvändningar till möten, möten som är grunden för sammanhållning och gemenskap. Att känna sina grannar ger också en social kontroll som kan öka känslan av trygghet.

Erfarenheten visar dock att gårdars användning kan vara mycket låg även om de är omsorgsfullt utformade. I många fall kan detta härledas till en känsla av osäkerhet om gården är till för allmänheten eller de boende, vilka regler som gäller och vem som egentligen vistas där.

Tydliga gränser mellan privat och offentligt hjälper till att upphäva en känsla av sådan osäkerhet. På så sätt kan en ödslighet undvikas. Projektets bostadsgårdar avgränsas tydligt av de omslutande bostadshusen. För att ytterligare förtydliga gränsen mellan privat och offentligt kan tex bostadsgården utformas enligt ett tydligt koncept eller materialschema. Tydliga gränser och väl upplysta gårdar ger förutsättningar för tryggare och mer befolkade gårdar.

En grupp vars rörelsefrihet blivit allt mer kringskuren de senaste decennierna är barn. Bakgrunden till detta är komplext men en väsentlig del kan härledas till den byggda miljön med bl.a. ökad biltrafik och minskade friytor. Genom att skapa en skyddad bostadsgård med goda förutsättningar för att bli befolkad ger vi förutsättningar för mindre barn att få upptäcka sin närmiljö på egen hand, möta kompisar och ingå i spontan och fri lek.

Med privata uteplatser mot gården blir de vuxnas närvaro en trygghet för barnen och genom att inte programmera gårdarna för hårt, jobba med i naturlig kuperad mark där det är möjligt, främjas jämställd lek. Olika rumskapande åtgärder ger samtidigt möjlighet till en vuxen närvaro där rekreation i mer avskildhet kan ske.

För de lite äldre barnen kan de gröna sidogatorna i direkt anslutning till gårdarna nås utan att korsa mer trafikerade gator eller barriärer. Här finns plats för att i sin egen takt börja erövra det offentliga rummet. Gatorna blir övergångszoner från vilket man tar sitt första steg till granngården för lek och möten med andra barn. Dessa gröna sidogator som kan fungera som torg-gator med plats för barnens lek, exempelvis landhockey. På bekostnad av bilens dominans får på så sätt barnen ta plats i stadsbilden – med en mer levande och trygg småstadskänsla som resultat.

Genom dessa åtgärder skapar vi näraliggande enklare målpunkter av fritidsaktiviteter för barn upp till mellanåldern- och gör steget ut på Västra Storgatan för de äldre barnen enklare med en ökad självständighet som följd. Vi stödjer på så sätt barns rörelsefrihet genom att skapa en kedja av trygga zoner -från gård till gata- för att underlätta transport till målpunkter på större avstånd såsom centrum.

Avslutningsvis kan man konstatera att en av de stora utmaningarna idag handlar om kvinnors och tjejjers upplevda utsatthet i stadsdelen. Genom att ta ett helhetsgrepp om den nära bostadsmiljön och göra den till en befolkad, trygg och säker plats läggs grunden för att senare erövra resten av staden. Genom att förstärka Västra Storgatan och göra den mer befolkad och tydlig underlättar vi för tjejer och ungdomar att självständigt och tryggt ta sig till centrum.

Idag finns inga bostäder inom planområde och inga barn uppehåller sig där. Projektet medför därför inga negativa konsekvenser endast tillskapande av trygga och kvalitativa miljöer för barn samt tjejer och kvinnor.